

мухталифии итифодаи компютер дар раванди таълим таҳқиқоти муайяне сурат гирифтааст, вале ба таври куллі таҳқиқоти фарогир дар робита ба ин масъала ба анҷом нарасидааст.

Дарачаи асоснокии соҳаҳои муқаррароти илмӣ ва хулосаву пешниҳодҳо. Аз ин рӯ, метавон гуфт, ки рисолаи диссертатсионии Примов Мӯҳсин Муслимҷонович дар мавзӯи «Асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ», дар илми педагогикаи тоҷик аз ҷумлаи аввалин ҷустуҷӯҳои муфиди илмӣ мебошад, ки дорои аҳамият ва арзиши шоистае ба шумор меравад.

Ҳамин тариқ, ниёзмандии афзун дар мавриди зарурати такмили ҷанбаҳои амалӣ ва методи фанни технологияи иттилоотӣ, кам будани таҳқиқоти махсус дар самти равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар ҷараёни таълими ин фан мубрамият ва муҳимияти масъалаи меҳвари таҳқиқоти диссертатсияи мавриди тақриро ба миён оварда, наовари назарӣ ва аҳамияти амалии онро таъвият мебахшад.

Навгони илми таҳқиқот аз бандҳои зерин иборат мебошад:

- баррасии асосҳои назарии корбурди компютер ва усулҳои беҳсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон ҳангоми таълими фанни технологияи иттилоотӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ;
- муайян кардани шароитҳои методологии асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ;
- таҳия намудани амсилаи методи асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ;
- таҳия намудани шаклҳои асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ;
- коркарди татбиқи методологияи асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ;
- тавсифи шароити педагогии асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ;
- бо роҳи таҷрибавӣ-озмоишӣ аниқ кардани дурустии амсилаи низоми асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии

муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ.

Аҳаммияти назариявӣ таҳқиқот дар он зоҳир мешавад, ки бар асоси таҳқиқоти анҷомдодаи муаллиф вазъи методологӣ муайян кардааст, ки ба асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ мусоидат мекунад; амсилаи методологӣ асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ аз ҷиҳати назариявӣ асоснок карда шудааст.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот аз таҳияи амсилаи методологӣ истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ иборат мешавад. Натиҷаҳои таҳқиқотро дар низоми омода намудан ва бозомӯзии омӯзгорон мавриди истифода қарор додан мумкин аст. Дар канори ин, натиҷагирӣ ва хулосаҳои диссертатсияи Примов Мӯҳсин Муслимҷонович имкон дорад, ки ҳангоми таълифи васоити таълимӣ ва китобҳои дарсӣ дар робита ба усули таълими фанҳои технологияҳои иттилоотӣ ва ҳатто ҳуди ин фан дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба кор гирифта шавад. Дар канори ин, натиҷаву хулоса ва маводи амалии диссертатсия метавонад аз тарафи магистрантону докторантон ҳангоми иншои рисолаҳои номзадӣ ва магистриву доктор (PhD) истифода шавад.

Муҳтаво ва ҷанбаи илмӣ диссертатсия. Дар кори диссертатсионии Примов Мӯҳсин Муслимҷонович дастгоҳи илмӣ он ба таври муназзам омода шуда, муқаддима ва тавсифи умумии таҳқиқот шарҳу баён шудааст, ки дар умум масъалаҳои чун мубрамаӣ ва зарурати масъалаҳои таҳқиқшаванда, дараҷаи омӯзиши мавзӯи илмӣ ва заминаҳои назариявӣю методологӣ таҳқиқот, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоихаҳо) ва мавзӯҳои илмӣ, мақсад, вазифаҳо, объект, фарзия, марҳила, макон ва давраи таҳқиқотро фаро мегирад. Баробари ин, дар қисмати муқаддима асосҳои назариявӣю методологӣ, сарчашмаи маълумот, заминаҳои эмпирикӣ, навгонии илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявӣю амалӣ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо, мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ, тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия, интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия низ ба асоси талаботи таълифи диссертатсияҳои илмӣ шарҳу баён ёфтаанд.

Саҳми шахсии довталаб дар ҳалли масъалаҳои илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳаммияти он. Низом ва сохтори умумии диссертатсия, дар меҳвари он қарор додани масъалаҳои мубрам ва мушаххаси илмӣ, мубрамият ва зарурати анҷоми таҳқиқот, дараҷаи омӯхта шудаи он, мақсад ва вазифаҳои аслии масоили мавриди таҳқиқот, навгониҳои илмии таҳқиқот ва аҳаммияти назариявӣ амалии он, ҳамзамон, нуктаҳои асосии ба ҷимоя пешниҳодшаванда ва хулосаи натиҷагирӣҳои илмии муҳаққиқ, мақолаҳои нашрнамудани муаллиф ва иштироки ӯ дар ҳамоишҳои ҷумҳуриявӣ саҳми бевоситаи шахсии ӯро дақиқ аниқ ва муайян мегардонанд. Дар канори ин, саҳми шахсии довталаб, дар ҷараёни мавриди таҳқиқот ва таҳлил қарор додани дидгоҳҳои донишмандони соҳаи педагогикаи муносири кишвар ва хориҷ аз он дар бораи ба ин масъала мавриди баҳс дар диссертатсия, ба зухур мерасад. Дар канори ин, муносибати фардии назарӣ ва методологии унвонҷӯ дар ҳалли фасли баъзе масъалаҳои марбут тақмили равишҳои муносибати эҳтиёткорона дар раванди таълими фанни технологияи иттилоотӣ мусоидат хоҳад кард.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Примов Мӯҳсин Муслимҷонович бе шеваи матлуб ва ҷавобгӯ ба таълифоти илмии риштаи педагогика ба қалам омада, дар бораи тақмили маҳоратҳои хонандагон ҷиҳати коркард ва истифодаи методҳои муҳими истифодаи эҳтиёткоронаи компютер дар рафти таълифи фанни технологияи иттилоотӣ мусоидат мекунад. Аз рӯйи хулоса ва натиҷаҳои ба даст омада метавон муқаррар намуд, ки интихоби мавзӯ ва шеваҳои баррасӣ ва таҳқиқоти он дуруст муқаррар ва пайгирӣ гардидааст.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ, ки барои он ба довталаб додани дараҷаи илмии дархостшаванда мумкин аст. Навовариҳои илмии диссертатсияи номзадии Примов Мӯҳсин Муслимҷонович дар он муқаррар шудааст, ки дар он бори аввал дар илми педагогикаи тоҷик масъалаи коркарди асосҳои методии тақмили муносибати эҳтиёткорона дар раванди таълими фанни технологияи иттилоотӣ дар МТМУ ба риштаи таҳқиқот кашида шудааст. Муаллиф барои ба вуҷуд овардани амсилаҳои методии асосҳои методии истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ (ҳадаф, равиш, мақсад, марҳилаҳо, муҳтаво, вазъи педагогӣ, натиҷа) ба эътибор гирифтани хусусиятҳои синнусоли хонандагонро ба эътибор гирифта, аз рӯйи таҷрибаҳои ҳосилнамуда дар муассисаҳои озмоиши худ дар шаҳри Панҷакент хулосаҳои дақиқ ва мушаххаси илмӣ баровардааст.

ки онро омӯзгорони ин фан метавонанд дар раванди таълим дар саросари ҷумҳури истифода кунанд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Кори диссертатсионии Примов Мӯҳсин Муслимҷонович дар мавзӯи «Асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ» ба талаботи Дастурамали Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо ва авторефератҳо барои дарёфти дараҷаҳои илмӣ мутобиқ аст. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз муқаддима, ду боб, 6 зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат буда, дар ҳаҷми 185 саҳифаи чопи компютерӣ бо фарогирии 7 расму диаграммаҳо таҳия шудааст.

Боби аввали диссертатсия «**Асосҳои назариявии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон ҳангоми истифодаи компютер**» номгузорӣ шудааст, ки аз се фасли асосӣ иборат буда, дар он бештар муҳаққиқ ҷанбаҳои назариявии таҳқиқоти муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон ҳангоми истифодаи компютерро ба риштаи таҳқиқот кашидааст.

Дар фасли якум – «Муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар истифодаи компютер ҳамчун масъалаи мубрами педагогикаи МТМУ» ном дошта, муаллиф бар асоси таъия ба назарияи донишмандон ҷанбаҳои муҳими назарияи таҳқиқотро шарҳу баён ва зимнан мубрамияти масъаларо ба риштаи таҳқиқот кашидааст. Ҷанбаи муҳими ахлоқӣ касб намудани ин масъаларо муаллиф бо таъия бар тамоми навъи муносибатҳои иҷтимоии инсон дар ҷомеа қайд намуда, дуруст таъкид мекунад, ки «муносибати эҳтиёткорона ба ҷомеа барои инсон, бахусус ба хонанда имкон фароҳам меварад, ки ба амали инсон баҳои дурусти ахлоқӣ дода шавад, зеро он ба монанди дигар хислатҳои шахсӣ, дар самтҳои мухталифи фаъолияти худ инсон ба зуҳур мерасад». Бар ин асос ӯ нахуст муносибати эҳтиёткоронаро ҳамчун як мафҳуми калидии таҳқиқоти ҳеш, ки аз як раванди кулли муносибати инсон ба ҷомеа бармеояд, бо таъия бар назарияи олимону донишмандон шарҳу тафсир карда, ба ин асос муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон ҳангоми истифодаи компютерро дар раванди таълифи фанни технологияи иттилоотӣ чун масъалаи муҳими педагогикаи муосир муқаррар сохтааст.

Фасли дуюм – «Махсусиятҳои аслии концепсияи «Асосҳои методологии истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи муҳассилин дар ҷараёни таълими фанни технологияи иттилоотӣ», ном дошта, муҳаққиқ дар ҷараёни он ба таҳқиқоти заминаҳои назарияву амалии концепсияи мазкур тавачҷуҳ зоҳир

намудааст. Дар ҷараёни таҳқиқоти мазкур, ки шарҳу тафсири назарии концепсияи «Асосҳои методологии истифодаи компютер ва равишҳои беҳсозии муносибати эҳтиёткоронаи муҳассилин дар ҷараёни таълими фанни технологияи иттилоотӣ»-ро фаро мегирад, довталаб ба шарҳу тафсири чанд нуктаи муҳиму меҳварии ин масъала пардохта, вобастагии хонанда аз компютер ва роҳҳои муосири раҳой аз онро ба таври дақиқ ва илмӣ пешниҳод мекунад. Ба назари муаллиф, яке аз нуктаҳои меҳварии татбиқи концепсияи мазкур таваҷҷуҳи хонандагон ба масъалаи истифодаи компютер барои манфиатҳои таълимӣ аз ҷониби хонандагон мебошад.

Дар фасли сеюми боби якум – «Ташаккули муносибати эҳтиёткоронаи назарияи асосноккунии шароити педагогии хонандагон оид ба истифодаи компютер дар раванди таълими технологияҳои иттилоотӣ» ном дошта, дар он муҳаққиқ барои муайян кардани равишҳои аслии ташаккули муносибатҳои эҳтиёткоронаи асосноккунии шароити педагогии хонандагон оид ба истифодаи компютер дар раванди таълими технологияҳои иттилоотӣ мулоҳиза ва пешниҳоди қобили таваҷҷуҳи хешро баён доштааст. Ӯ нахуст мафҳуми луғавӣ ва истилоҳии шароитро шарҳу тавзеҳ дода, таъкид кардааст, ки «таҳлили адабиёти илмӣ ва педагогӣ ба мо барои тасдиқ намудан имкон медиҳад, ки имрӯз муносибати ягона ба мафҳуми «шароити педагогӣ» вучуд надорад.

Боби дуюми диссертатсия **«Кори таҷрибавӣ – озмоишӣ оид ба асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ»** ном дошта, аз се зербоб таркиб ёфтааст. Боби мазкур ба таҳқиқи раванди корҳои таҷрибавӣ – озмоишӣ дар ҷодаи ба асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ асос ёфтааст.

Фасли якуми боби дуюми диссертатсия **«Амсилаи асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ»** унвон дошта, муаллиф нахуст ба зарурати амсиласозӣ ва вусъати онро дар шароити муосир дар чанд бахш баррасӣ намудааст. Ба назари муаллиф агар ин баён ба масъалаҳои куллии амсиласозӣ дар илми педагогика рабт дошта бошад, «Амсилаи асосҳои усулии истифодаи компютер ва беҳсозии муносибати эҳтиёткоронаи муҳассилин дар ҷараёни тадриси фанни технологияи иттилоотӣ муносиботи тасвирӣ, принципҳои муҳими шароити педагогӣ, шаклҳои истифодашаванда, методҳо ва воситаҳо, компонентҳои асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими

технологияи иттилоотӣ, нишондиҳандаҳо, марҳила ва зинаҳои ташкил намудани истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ, натиҷаву хулосаҳо»-ро ғунҷоиш додааст. Шаклҳои муносибат, ки онро муҳаққиқ дар чор бахш қисмат намуда, ба риштаи таҳқиқот кашидааст. Ҳамчун унсурҳои муҳим дар ҷараёни асосҳои усули истифодаи компютер ва беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи муҳассилин дар ҷараёни тадриси фанни технологияи иттилоотӣ ба риштаи таҳқиқот кашида шудааст.

Ҳасли дуҷуми боби дуҷуми диссертатсия - «Асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ», ба таҳқиқоти масъалаи меҳварии таҳқиқоти илмӣ муқаррар намудани асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ бахшида шудааст. Муҳаққиқ дар ин бахш кори худ самтҳои асосии методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотиро баррасӣ намудааст, ки яке аз онҳо масъулият унвон гирифтааст.

Ҳасли сеҷуми боби дуҷуми диссертатсия – «Қорҳои таҷрибавӣ-озмоиши асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ» ба ҷанбаҳои амалӣ ва таҷрибавии таҳқиқот бахшида шудааст. Татбиқи нуктаҳои меҳварии амалии бамиеновардаи муаллифи диссертатсия имконият додааст, ки нуктаҳои меҳварии назарии дар боби як баёндоштаро дар заминаи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии шаҳри Панҷакент амалан татбиқ намояд. Натиҷаҳои амалӣ аз ин санҷиш ва озмоишҳо бо нишон додани замон ва макони баргузори таҷрибаҳо дақиқ нишон дода шудааст. Шарҳи ин марҳилаҳо, ҳадафҳои асосии баргузор намудани озмоиш ва натиҷаҳо низ бо нишондодҳои аниқ дар ин ҳасли боби дуҷуми диссертатсия оварда шудаанд, ки ҳамагӣ самарани аслии ин таҳқиқотро муқаррар месозанд. Санҷишҳо бештар бо роҳи пурсиши омӯзгорону хонандагон ҷараён гирифтааст, ки натиҷаҳои дақиқи омӯрӣ низ оварда шудааст. Ин шеваи таҳқиқот барои такмили концепсияи асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ мусоидат намудааст.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ доғталаб ба дарачаи илмӣ.
Диссертатсияи номзодии Примов Мӯҳсин Муслимҷонович дар мавзӯи

«Асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ», ба талаботи бандҳои 31, 32, 34 ва 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Автореферати диссертатсия ва маводи интишорнамудаи муаллиф мазмуну муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамоянд.

Эродҳо ба таҳқиқоти диссертатсионӣ. Дар баробари ин дастовардҳо, дар диссертатсия баъзе камбудихо низ ба ҷашм мерасанд, ки ба эътибор гирифтани онҳо зарур аст:

1. Бахши мубраммияти мавзӯи таҳқиқот хеле муфассал баён шудааст ва ба андешаи мо шарҳи мухтасари матлаб дар ин қисмат муҳимтар ба назар мерасад.

2. Дар ҷараёни таъйини асосҳои методологии таҳқиқот маълум гардид, ки муаллиф бештар ба назариёти донишмандони хориҷӣ таъҷиб кардааст. Хуб мешуд, ки дар ин ҷода ба методикаи корҳои олимони тоҷик ва равишҳои илмии онҳо низ ишорат карда шуда, аз онҳо дар раванди таҳқиқот истифода гардад.

3. Корҳои озмоиши таҳқиқот асосан дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умуии шаҳри Панҷакент сурат гирифтааст. Маълум аст, ки шароити таълимӣ, ки яке аз унсурҳои меҳварии ин таҳқиқот ҳам аст, дар манотиқи мухталифи кишвар фарқкунанда аз ҳам аст. Хуб мебуд, агар унвонҷӯ бо назардошти ҳамин унсури меҳварии қори илмии худ якҷанд таҷрибаҳои хешро дар муассисаҳои навоҳии дигар, ки шароити фарқкунанда аз шаҳри Панҷакент доранд, ба роҳ мемонад.

4. Ҳарчанд таҷрибаҳои зиёде гузаронида шудааст, аммо миқдори ҷадвалҳои муайянкунандаи таҳлилҳо ва натиҷагириҳо камтар ба назар мерасад. Хуб мешуд, ки дар ин ҷода нишондодҳоро боз ҳам бештар тавассути чунин ҷадвалу диграммаҳо муқаррар ва шарҳу баён менамуд.

Бо баробари он қайд кардан лозим аст, ки камбудихои зикршуда мундариҷаи арзишманди рисолаҳо паст намекунанд ва ба натиҷаҳои асосии назаривию амалии диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд.

Хулоса диссертатсияи Примов Муҳсин Муслимҷонович дар мавзӯи **«Асосҳои методи истифодаи компютер ва равишҳои беҳтарсозии муносибати эҳтиёткоронаи хонандагон дар раванди таълими технологияи иттилоотӣ»** таҳқиқоти илмии анҷомёфта буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон комилан мувофиқ ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои

